

«TASDIQLAYMAN»
“Biznesni rivojlantirish banki” ATB
Boshqaruv raisining o'rinbosari
v.b.:
O.Voxidov

«3» sentabr 2026 y.
№ 571

Bank aktivlari sifatini tahlil qilish bo'yicha texnik topshiriq

1. Buyurtmachi

“Biznesni rivojlantirish banki” ATB

2. Buyurtmachining manzili

Toshkent shahri, Alisher Navoiy ko'chasi, 18A-uy, 100011

3. Bajariladigan ish / ko'rsatiladigan xizmat turi

Bankning moliyaviy holatini diagnostika qilish va aktivlari sifatini tahlil etish

4. Moliyalashtirish manbai

Bankning o'z mablag'lari

5. Xarid predmetining batafsil tavsifi

5.1. ISHLAR VA XIZMATLAR TAVSIFI

Bankning joriy holatini moliyaviy diagnostika qilish va aktivlari sifatini tahlil etish faqat O'zbekiston Respublikasi davlat banklarini xususiylashtirish dasturi doirasida amalga oshiriladi.

Tahlil sanasi: 2025-yil 31-dekabr.

Tahlil Bankning MHXS bo'yicha alohida audit qilingan/audit qilinmagan moliyaviy hisobotlari asosida o'tkaziladi.

Ijrochi Bankning joriy holatini moliyaviy diagnostika qilish va aktivlari sifatini tahlil etishda quyidagi ishlarning bajarilishini ta'minlash majburiyatini oladi:

5.1.1. Moliyaviy diagnostika

1. Obyekt balansining muhim moddalarini batafsil tahlil qilish

Kredit mahsulotlari, korporativ mijozlar: Korporativ mijozlarning kredit portfelini umumiy tahlil qilish (qarz oluvchilar, kredit turlari, tarmoqlar, so'ndirish muddatlari, ta'minot, foiz stavkalari va boshqa parametrlar bo'yicha jamlanishi). Kreditlash va zaxiralash bo'yicha ichki nizomlarning qisqacha sharhi. Korporativ mijozlarning kredit portfeli sifatini umumiy tahlil qilish (muddati o'tgan, restrukturizatsiya qilingan va joriy kreditlar, muddati o'tgan kreditlar dinamikasi, sifat toifalari bo'yicha tahlil va h.k.). Bank bilan bog'liq bo'lgan qarz oluvchilarning kreditlarini tahlil qilish (jumladan,

kreditlashning asosiy shartlari). Qarz oluvchilarning o‘zaro bog‘liq eng yirik guruhlarini (kredit yig‘majildlari va kredit mutaxassislari bilan suhbatlar asosida) batafsil tahlil qilish orqali qadrsizlanish bo‘yicha zaxiralar bahosining adekvatligini tahlil qilish.

Yakka tartibda baholash uchun tanlab olinadigan qarz oluvchilarning o‘zaro bog‘liq eng yirik guruhlarini korporativ kredit portfelining kamida 60–70 foizini qamrab olishi kerak. Bunda tahlil qilinadigan qarz oluvchilarning o‘zaro bog‘liq guruhlarining maksimal soni 70 tadan, biroq qarz oluvchilar soni 100 nafardan oshmasligi lozim.

Garov mulki qiymatini tahlil qilish: Garov ta‘minotini (bozor bahosini o‘tkazmasdan) diskontlar asosida tahlil qilish.

Kredit mahsulotlari, chakana mijozlar: Bankning chakana portfel uchun qo‘llaydigan, 9-sonli MHXSga asoslangan zaxiralash metodologiyasining tavsifi. Bankning MHXS bo‘yicha zaxiralarni hisoblashda qo‘llagan asosiy taxminlarini tushunish. Bank metodologiyasi va chakana kredit portfeli bo‘yicha maqsadli ko‘rsatkich hisob-kitoblari asosida zaxiralarning yetarlilik darajasini tahlil qilish. Batafsil ma‘lumot uchun 1.2-bandga qarang.

Shuningdek, har bir chakana mahsulot bo‘yicha 5 tadan dosye tanlab olinishi kerak. Bu chakana qarz oluvchilarni tasodifiy tanlov asosida individual tahlil qilish, dosyelardagi ma‘lumotlarning to‘liqligini va ularning kredit berishdagi ichki me‘yoriy hujjatlarga muvofiqligini tekshirish uchun zarur.

Investitsiyalar: Obyektning qimmatli qog‘ozlar portfeli tuzilmasi va uning batafsil yoyilmasini tahlil qilish. DXU va MB qimmatli qog‘ozlari portfeli tahlil qilinmaydi. Qolgan investitsiya portfeli, agar uning hajmi Bank jami aktivlarining 1 foiziga teng yoki undan ko‘p bo‘lsa, tahlil qilinadi, biroq tahlil qilinadigan qimmatli qog‘ozlar soni 3 tadan oshmasligi kerak. Investitsiya portfelining ushbu qismiga emitent faoliyat yuritadigan sanoat tarmog‘i bo‘yicha samarali zaxira stavkasiga muvofiq korporativ qarz oluvchilarni individual tahlil qilish natijalarini ekstrapolyatsiya qilish usuli qo‘llaniladi (ekstrapolyatsiya metodologiyasi haqida batafsil ma‘lumot uchun [1-ilovaga] qarang). Ko‘chmas mulkka kiritilgan investitsiyalar garov ta‘minoti tahlili doirasida qo‘llaniladigan diskontlar tizimi yordamida tahlil etiladi. Tegishli segment mavjud bo‘lmagan taqdirda, barcha segmentlar bo‘yicha o‘rtacha qiymat qo‘llaniladi. Sho‘ba korxonalarga kiritilgan investitsiyalarni tahlil qilish ishlar hajmiga kiritiladi. Ular ham ushbu tahlil doirasida ko‘rib chiqiladi.

Asosiy vositalar: Ko‘chmas mulkning bozor qiymati (ochiq manbalardan qiyosiy yondashuv orqali) tahlil qilinishi kerak, bunda tanlanma hajmi eng yirik 30 ta ko‘chmas mulk obyekti bilan cheklanishi lozim. Bunda 30 ta obyektidan iborat tanlanmaga bankning barcha bosh binolari kiritilishi shart.

Taqdim etilgan tovon puli evaziga olingan mulk: Tovon puli evaziga olingan mulk tarkibining sharhi. Tovon puli evaziga olingan mulk tahlili garov ta‘minoti tahlili doirasida qo‘llaniladigan diskontlar tizimi yordamida amalga oshiriladi, bunda tanlanma hajmi kamida 70% ni tashkil etishi kerak.

Boshqa aktivlar va majburiyatlar: Boshqa aktivlar va majburiyatlar tarkibidagi eng muhim moddalar tuzilmasining sharhi. Boshqa aktivlarni hisobotda aks ettirilmagan ehtimoliy yo'qotishlar nuqtayi nazaridan tahlil qilish.

Kredit tusidagi balansdan tashqari majburiyatlar tahlili: Obyektning balansdan tashqari hisobvaraqlarda hisobga olinadigan majburiyatlarini (berilgan kafolatlar va kafilnomalar, akkreditivlar) tahlil qilish. *Berilgan eng yirik kafolatlar va akkreditivlarni batafsil tahlil qilish hamda balansdan tashqari majburiyatlar bo'yicha maqsadli ko'rsatkich metodologiyasi va hisob-kitoblariga asosan zaxiralarning yetarliligini tahlil qilish (tahlil jarayonida kredit dosyelerini tahlil qilish metodologiyasiga o'xshash metodologiya qo'llaniladi). Bunda individual tahlil kredit tusidagi balansdan tashqari majburiyatlar portfelining kamida 50–70% ini qamrab olishi lozim.*

2. 2025-yil 31-dekabr holatiga ko'ra Obyektning sof aktivlariga kiritilishi mumkin bo'lgan tuzatishlarni aniqlash.

1.2. Kredit portfeli sifatini tahlil qilish

1) Kredit dosyelerini tekshirish

- Tanlanmadagi qarz oluvchilar faoliyatini batafsil tahlil qilish, asosiy risklarni aniqlash, tasniflash va zaxiralash darajasining to'g'riligini tekshirish maqsadida tahlil qilish metodologiyasiga muvofiq qadrsizlanish triggerlari mavjudligini o'rganish. Tahlil Bankning monitoring fayllari, kredit shartnomalari, moliyaviy hisobotlar, ta'minot to'g'risidagi ma'lumotlar, shuningdek, tegishli risk-tahlilchilar va Bankning mas'ul bo'linmalari bilan o'tkazilgan suhbatlar asosida amalga oshiriladi;
- Yirik qarz oluvchilar tanlanmasi bo'yicha restrukturizatsiya jarayonlari doirasida restrukturizatsiya qilingan bitimlarni aniqlash, kredit riskini monitoring qilish va boshqarish jarayonini tahlil qilish;
- Affillangan shaxslar va ular bilan bog'liq mijozlar bilan joriy va potensial bitimlarni (rahbariyat ma'lumotlari asosida) ko'rib chiqish;
- Zarur zaxira darajasi va uning yetarliligini tahlil qilish;
- O'tkazilgan tahlil doirasida aniqlangan tafovutlarni umumlashtirish.

2) Garov mulkini hisobga olish jarayonini tahlil qilish

- Aniqlangan risklarni qoplash uchun garovlarni baholash va ushbu jarayonni boshqarish tavsifi, bunda, jumladan, tashqi baholashning sertifikatlanganligi, qo'llanilgan baholash yondashuvlari va asosiy mulohazalar/cheklanishlar, baholash davriyligi, baholashni ichki qayta ko'rib chiqish tartibi, keyingi garovlar va tegishli ma'lumotlar mavjud bo'lganda garov ta'minotiga qo'yilishi mumkin bo'lgan boshqa taqiqlarga e'tibor qaratish;

Yirik korporativ qarz oluvchilar bo'yicha ma'lumotlar mavjud bo'lganda garovlar to'g'risidagi ma'lumotlarni, jumladan, baholash va uning natijalari haqidagi batafsil axborotni to'plash.

3) Tekshiruv natijalarini ekstrapolyatsiya qilish

- Kredit fayllarini tekshirish natijalarini ekstrapolyatsiya qilish metodologiyasini belgilash;

- Ilgari belgilangan har bir tekshiruv segmenti natijalarini, kreditlar pullarining bir xilligi baholanadigan kengroq portfelga ekstrapolyatsiya qilish;
- Yondashuv quyidagi bosqichlarga asoslanadi:
 - Segmentatsiyalash va bir xil turdagi portfellar uchun risk omillarini aniqlash;
 - Har bir segment va kredit riskining tarkibiy qismlari (PD, LGD, EAD) uchun ekstrapolyatsiya metodologiyasini belgilash;
 - Ekstrapolyatsiyaga oid barcha taxminlarni hujjatlashtirish;

4) Jamoaviy zaxiralar tahlili

- Portfellarni risklar bo'yicha segmentlarga ajratishning to'g'riligini va tegishli risk-metrikalarning to'g'ri qo'llanilishini tahlil qilish.
- MHXS 9 bo'yicha zaxiralash metodologiyasini ko'rib chiqish hamda dastlabki shartlar va risk-metrikalarning (PD, LGD, EAD (CCF)) hisoblanishi to'g'riligini tahlil qilish. Olingan risk-metrikalarni bozor amaliyoti bilan qiyosiy tahlil qilish.
- Zaxiralash bosqichlari bo'yicha taqsimlash mezonlarini, shu jumladan majburiy restrukturizatsiya yondashuvini ko'rib chiqish orqali tahlil qilish.
- ECL ko'rsatkichining Bank tomonidan MHXS 9 ga muvofiq qabul qilingan metodologiya va hisob-kitoblarga mosligini tahlil qilish.
- Aniqlangan tafovutlar asosidagi tuzatishlarni hisobga olgan holda ECL ko'rsatkichini qayta hisoblash.

5.2. ISHTIROKCHIGA QO'YILADIGAN TALABLAR

Saralashda quyidagi talablarga javob beradigan ishtirokchilar/maslahatchilar qatnashishi mumkin:

1. Xizmatlar ko'rsatish uchun Maslahatchi bajariladigan ishlar (xizmatlar) va jalb qilinadigan mutaxassislar ro'yxatini taqdim etishi shart.
2. Konsultant Markaziy Osiyodagi banklardan kamida 2 ta bankning aktivlarini moliyaviy diagnostika qilish va/yoki tahlil etish (AQR- asset quality review) tajribasiga ega yetakchi xalqaro kompaniyalardan biri bo'lishi shart.
3. Konsultant jamoasi tarkibida quyidagi mutaxassislar bo'lishi lozim:
 - Jahonning oliy ta'lim muassasalarida magistrlik (MS va/yoki MF va/yoki MBA) darajasiga va Chartered Financial Analyst (CFA) xalqaro sertifikatiga ega bo'lgan kamida 1 nafar mutaxassis;
 - Auditorlik va/yoki moliyaviy diagnostika xizmatlarini ko'rsatish uchun, ACCA (Association of Chartered Certified Accountants)ning ACCA Member yoki ACCA Fellow yoki CPA (Certified Public Accountant) sertifikatiga ega bo'lgan kamida 1 ta yetakchi ekspert;
 - Konsultant jamoasi aktivlar sifatini diagnostika qilish-bo'yicha tajribaga ega bo'lishi kerak - (so'nggi 10 yil ichida MO/MDH/Sharqiy Yevropada AQR/Loan review bo'yicha kamida 2 ta loyiha).

4. Konsultant O'zbekiston Respublikasida yuridik shaxs sifatida ro'yxatdan o'tgan bo'lishi va/yoki o'z vakolatxonasiga ega bo'lishi kerak. Bunda norezidentlar ham qatnashishi mumkin.
5. Asosiy sessiyalarda o'zbek va/yoki rus tillarida so'zlashuvchi ekspertlarning ishtirok etishi majburiy.
6. 2025 va 2026-moliyaviy yillar uchun moliyaviy hisobotlar bo'yicha Bank auditori bo'lmasligi kerak.
7. Maslahatchi xizmatlar ko'rsatish jadvalida O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi hamda Markaziy bankining vakolatli vakillari loyihaaning asosiy bosqichlarida ishtirok etishini nazarda tutadi va Bankka tegishli sessiyalarni tashkil etishda, jumladan, vakolatli organlarning o'z kuzatuv funksiyalarini bajarishi uchun zarur bo'lgan ishchi materiallardan foydalanishini ta'minlashda ko'maklashadi. Maslahatchi bilan tuziladigan shartnomada belgilangan maxfiylik shartlari bunday foydalanishni cheklashi mumkin emas.

6. Yetkazib berish shartlari

Ishlar shartnoma imzolanishi bilan darhol boshlanib, 2026-yil 25-dekabrgacha yakunlanishi lozim.

7. To'lovlarni amalga oshirish shartlari

Shartnoma rasmiylashtirilgach, 15% miqdorida oldindan to'lov amalga oshiriladi; To'lovning qolgan qismi buyurtmachi tomonidan hisobot belgilangan tartibda qabul qilinganidan va qabul qilish-topshirish dalolatnomalari imzolanganidan so'ng to'lanadi.

8. Shartnomaning amal qilish muddati

Shartnoma summasi to'liq o'zlashtirilgunga qadar

9. Bajarilgan ishlar va xizmatlarni qabul qilish

Ijrochi (yetkazib beruvchi) tomonidan bajarilgan ishlar va xizmatlar shartnoma muddati tugaguniga qadar hisobot bilan birga qabul qilish-topshirish dalolatnomasi shaklida taqdim etiladi.

Ishlar dalolatnoma ikki tomonlama imzolangan paytdan boshlab bajarilgan deb hisoblanadi.

10. Bog'lanish uchun mas'ul shaxs

(78) 150-93-39 (ichki 531) Qilichov E.

DIAGNOSTIKA O'TKAZISH METODOLOGIYASI

1. Garov ta'minotini diskontlar asosida (bozor baholashini o'tkazmasdan) tahlil qilish metodologiyasi

- Garov portfeli tahlili faqat “qattiq” ta'minot, ya'ni ko'chmas mulk, transport vositalari va uskunalar kabi qattiq garovlar uchun amalga oshiriladi. “Yumshoq” garovlar (jumladan, jismoniy shaxslarning kafolatlari, sug'urta polislari va h.k.) hisob-kitoblarda inobatga olinmaydi. Davlat, bank va korporativ kafolatlar har bir holat bo'yicha alohida ko'rib chiqiladi.
- Bankka garovga qo'yilgan pul mablag'lari va depozitlar to'liq hajmda (diskontlar qo'llanmagan holda) qabul qilinadi.
- Agar garovga qo'yuvchining garovga qo'yilgan mol-mulkka bo'lgan huquqlari yuzasidan sud jarayoni ketayotgan bo'lsa, garovga qo'yilgan ta'minot ushbu bankda ikkilamchi garov hisoblansa, qarz oluvchi/garovga qo'yuvchi kreditor bankning ta'minot hisobidan qarzni undirib olish huquqiga e'tiroz bildirsa, garovga qo'yuvchiga nisbatan bankrotlik tartib-taomili boshlangan yoki u qonuniy tartibda bankrot deb topilgan bo'lsa yoxud ta'minot hujjatlari tegishli tarzda rasmiylashtirilmagan bo'lsa, bunday garov ko'rib chiqish uchun qabul qilinmaydi.
- Qattiq garovlar tahlili quyidagi tartibda amalga oshiriladi:
 - Biz ko'p yillik kuzatuvlar hamda garovlarni bozor qiymatida sotish bo'yicha shakllangan tarixiy faktik ko'rsatkichlar asosida olingan diskont koeffitsiyentlaridan foydalanamiz.
- Qarz oluvchi bo'yicha keyingi batafsil tahlil faqat 3-bosqichdagi qarz oluvchilarning qattiq garovlariga nisbatan o'tkaziladi.
- Garov mulkini baholash maqsadida, ta'minot turiga qarab, muddati 12 oydan oshmagan so'nggi baholash hisoboti asosida “qattiq” ta'minot uchun garovning bozor qiymatiga nisbatan diskont qo'llaniladi. Baholash hisoboti mavjud bo'lmaganda, garov ta'minoti departamenti tomonidan belgilanadigan bozor qiymatidan, u ham bo'lmaganda esa balans qiymatidan foydalaniladi.
- Diskont koeffitsiyentlari Yevroosiyo mintaqasidagi yirik banklarning to'plangan tarixiy statistik ma'lumotlari asosida defolt yuz bergan paytdan boshlab aktiv sotilgunga qadar bo'lgan davrni o'z ichiga oladi.
- Ta'minotning qayta ko'rib chiqilgan (diskont hisobga olingan) qiymatidan zaxirani hisoblash uchun foydalaniladi.

Garov ta'minoti turlari bo'yicha taklif etilayotgan likvidlik koeffitsiyentlari (qabul qilinadigan qiymat) quyidagi jadvalda keltirilgan.

GAROV QIYMATINI DISKONTLASH

Garov predmeti	Qabul qilinadigan qiymat
Kafolat (bank yoki davlat) Reytingi suveren darajaga teng yoki undan yuqori	100%
Kafolat (bank yoki korporativ) Reytingi suveren darajaga teng yoki undan past (lekin “B” dan past emas)	70%
Kafolat (bank yoki korporativ) Reytingi “B” dan past yoki reytingsiz	0%
Tahlil qilinayotgan bankdagi naqd pul yoki depozitlar	100%
Boshqa banklardagi depozitlar	50%
Bozor qimmatli qog‘ozlari	Emitentning xalqaro shkala bo‘yicha uzoq muddatli reytingiga bog‘liq
Debitorlik qarzdorligi	0%–50%
Birinchi toifali ko‘chmas mulk va yer (shahar markazida)	50%–80%
Mehmonxona biznesi va ko‘ngilochar soha (savdo va ko‘ngilochar markazlar, restoranlar)	40%–70%
Boshqa ko‘chmas mulk/Uskunalar va ko‘char mol-mulk (maxsus texnika)	30%
Uzoq muddatda sotiladigan / xatlangan boshqa ko‘chmas mulk	0%
Transport (avtomobillar)	20%-80%
Har qanday turdagi TMB	0%
Aksiyadorning shaxsiy kafolati	0%
Qurilayotgan ko‘chmas mulk obyektlariga (shu jumladan qurilish maydonchalariga) bo‘lgan mulkiy huquqlar va boshqa mulkiy huquqlar	0%
Boshqa ta‘minot	0%

Diskontlar bo‘yicha diapazon ko‘rsatilgan hollarda qabul qilinadigan qiymatga (diskontlarga) doir izohlar (tamoyillar):

- Moliyaviy ahvoli barqaror va/yoki xalqaro reytingga ega bo‘lgan korxonalarning debitorlik qarzdorligi. Qabul qilinadigan qiymat debitorning sifati va kreditga layoqatliligiga bog‘liq;
- Birinchi toifali ko‘chmas mulk va yerlar yaqinda qurilgan turar joy binolari (uylar, kvartiralar) yoki infratuzilmasi yuqori darajada rivojlangan, turmush darajasi yuqori bo‘lgan yaxshi hududlarda qulay joylashgan yangi yoki yaqinda ta‘mirlangan savdo yoxud ofis binolari bilan chegaralanadi. Qabul qilinadigan qiymat obyektning joylashuvi, holati va to‘liqligiga bog‘liq (masalan, Toshkent markazidagi “A” toifali biznes markazining bozor qiymatiga 80% koeffitsiyenti qo‘llaniladi);
- Mehmonxona biznesi va ko‘ngilochar soha (SKM, restoranlar) – mehmonxona biznesi va ko‘ngilochar sohada faoliyat yurituvchi korxonalarning tijorat ko‘chmas mulki, shu jumladan savdo-ko‘ngilochar markazlari, restoranlar, kinoteatrlar va

boshqalar. Qabul qilinadigan qiymat obyektning joylashuvi, holati va to'liqligiga bog'liq (masalan, Toshkent markazidagi ommabop savdo-ko'ngilochar markazining bozor qiymatiga 70% koeffitsiyenti qo'llaniladi);

Transport vositalari – yengil avtomobillar, tijorat transporti va/yoki maxsus texnikani o'z ichiga oladi. Qabul qilinadigan qiymat transport vositasining rusumi, ishlab chiqarilgan yili va texnik holatiga bog'liq bo'ladi.

2. Tanlanmani shakllantirish metodologiyasi (Individual baholash uchun qarz oluvchilar tanlanmasini shakllantirish (korporativ portfel))

Tanlanmani loyiha talablariga muvofiq tayyorlash, xususan:

- Tanlanma Bankning 2025-yil 31-dekabr holatiga ko'ra sof korporativ kredit portfeli asosida MHXSga muvofiq amalga oshiriladi.
- Miqdor yetarli qamrovni (sof korporativ kredit portfelining 60-70%) ta'minlaydigan, biroq o'zaro bog'liq qarz oluvchilarning 70 ta guruhidan va eng yirik qarz oluvchilarni qo'shib hisoblaganda 100 ta qarz oluvchidan oshmaydigan tarzda tanlanadi;
- Bunda portfel tavakkalchiligi, hajmi va boshqa xususiyatlarini aks ettiruvchi qarz oluvchilar segmentatsiyasi hisobga olinadi;
- Kredit dosyalarini tahlil qilish uchun qarz oluvchilarning eng yirik guruhlari (kreditning sof balans qiymati bo'yicha), stratifikatsiyalangan tanlanma (har bir segment va har bir bosqichdan TOP-5) hamda o'zaro bog'liq guruhlar tarkibidagi, lekin kredit hajmi bo'yicha dastlabki tanlanmaga kirmagan qarz oluvchilardan foydalaniladi.
- Tanlanma tahlil sanasida mavjud bo'lgan ma'lumotlar asosida tuzilgan kredit shakli/kredit portfeli (loan tape) bo'yicha shakllantiriladi. Tanlanma shakllantirilgandan so'ng kreditlar bo'yicha shakl/portfeldagi kutilayotgan o'zgarishlar ahamiyatsiz bo'lishi kerak.
- Tanlanma qoidalari va taxminlarini hujjatlashtirish har bir bank uchun alohida amalga oshiriladi.

3. Kredit dosyalarini tekshirish metodologiyasi – CFR

- CFR individual baholash uchun tanlangan barcha kredit xarakteridagi talablarning Bank tizimlarida to'g'ri tasniflanganini va ular bo'yicha zaxiralar (agar mavjud bo'lsa) tegishli darajada shakllantirilganini tekshirishni o'z ichiga oladi. Ushbu yondashuv quyidagi bosqichlarga asoslanadi:
 - 9-sonli Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS) qadrsizlanish modeliga asoslangan metodologiyaga muvofiq qadrsizlanish bosqichining to'g'riligini baholash.
 - Individual darajada zaxiralash me'yorlarining yetarliligini baholash.
- 1 va 2-bosqichlar uchun ikkinchi qadam jamoaviy asosda bajariladi. 3-bosqich uchun esa quyidagi yondashuv qo'llaniladi:
 - “Going-concern” (faoliyat yurituvchi korxona), ya'ni tashkilot pul oqimlarini yaratishda davom etadi. Pul oqimi rasmiy moliyaviy hisobotlar asosida prognozlashtiriladi. Bankning o'zi ushbu yondashuvni qo'llagan taqdirda, shu ssenariy amalga oshiriladi;
 - “Gone-concern” (faoliyati tugatilayotgan korxona), ya'ni kompaniya aktivlari tugatilishi kerak. Bunda pul oqimi garov ta'minotini sotishdan tushishi mumkin bo'lgan mablag'lar hisobiga prognozlashtiriladi.

- Zaxiralash darajasi turli ssenariylar bo'yicha pul oqimlarining keltirilgan qiymati bilan qarz miqdori o'rtasidagi farqning o'rtacha tortilgan ehtimolligi asosida belgilanadi. Maslahatchi bank tomonidan ssenariylarga berilgan ehtimolliklarning maqbulligini tekshiradi.

4. Ekstrapolyatsiya metodologiyasi (Tekshiruv natijalarini ekstrapolyatsiya qilish)

Ushbu yondashuv quyidagi bosqichlarga asoslanadi:

- Ekstrapolyatsiya korporativ portfel uchun qarz oluvchilarni yakka tartibda baholash (Credit file review (CFR)) natijalari asosida amalga oshiriladi. Agar tahlil natijalari va ma'lumotlarning yetarliligi korporativ portfelning bir turdagi segmentlarini (masalan, kredit oluvchilar faoliyat yuritadigan bir xil sohalar) ajratish imkonini bersa, ekstrapolyatsiya segmentatsiya asosida bajarilishi mumkin; tegishli segment mavjud bo'lmagan taqdirda, barcha segmentlar bo'yicha o'rtacha qiymat qo'llaniladi. Ekstrapolyatsiya qilish maqsadida noreprezentativ kreditlarni namunadan chiqarib tashlash;
- Ekstrapolyatsiya ECLni qayta hisoblash koeffitsiyenti asosida amalga oshiriladi, bu koeffitsiyent CFR asosida qarz oluvchining bosqichiga tuzatish kiritgan holda, MHXS 9 ning jamoaviy metodologiyasi bo'yicha PD, LGD va EADning qayta baholanishini inobatga oladi;
- Ekstrapolyatsiyada qo'llanilgan barcha taxminlar har bir bank uchun hujjatlashtiriladi.

5. Yakka tartibdagi qarz oluvchilar va qarz oluvchilar guruhlarini baholash metodologiyasi

Qiymat yo'qotish bosqichlari bo'yicha tasniflash – 3-bosqich triggerlari (Stage 3)

3-bosqich triggerlari	Ko'rib chiqilishi kerak bo'lgan mezonlar
	DPD > 90 kun (defolt – muddati o'tganlik holati) 1. tahlil sanasi — XX.XX.20XX holatiga ko'ra har qanday qarz (asosiy qarz va/yoki foizlar) bo'yicha 90 kundan ortiq muddatli kechikish; 2. tahlil qilinayotgan davr — 01.01.20YY – 01.01.20XX mobaynida har qanday qarz (asosiy qarz va/yoki foizlar) bo'yicha 90 kundan ortiq muddatli kechikish. Qarz oluvchi – operatsion kompaniyaning jiddiy moliyaviy qiyinchiliklari tufayli yuzaga kelgan defolt (loyiha bo'yicha moliyalashtirishdan tashqari):
DPD > 90 kun / Defolt	Tahlil qilinayotgan davrda quyidagi indikatorlardan birining yoki bir nechtasining mavjudligi: - xususiy kapitalning sezilarli darajada (50% va undan ortiq) kamayishi yoki uning manfiy qiymati; - tushumning sezilarli kamayishi / zararlarning ortishi; - prognoz qilinayotgan kelgusidagi pul oqimlarining sezilarli kamayishi; - qarz mablag'lariga yuqori darajada bog'liqlik; - qarzga xizmat ko'rsatishni qoplash koeffitsiyentining 1,1 dan pastligi; - qarz oluvchiga nisbatan bankrotlik tartib-taomillarining boshlanishi.

3-bosqich triggerlari	Ko'rib chiqilishi kerak bo'lgan mezonlar
	Boshqa asoslarga ko'ra defolt.
Boshqa omillar	- Regulyator tomonidan qiymatsizlantirish; - Moliyaviy qiyinchiliklar sababli qarzni qayta tarkiblashtirish; - O'ta muhim ma'lumotlarning yo'qligi; - Yuqori loyiha riski.

Izoh: 1 DPD oylik kredit portfellaridagi muddati o'tganlik belgisi (past due flag) asosida hisoblanadi.

Qiymatsizlanish bosqichlari bo'yicha tasniflash – 2-bosqich triggerlari

2-bosqich triggerlari	Ko'rib chiqilishi kerak bo'lgan mezonlar
90 kun > DPD > 30 kun	30 < DPD < 90 tahlil sanasi (01.01.20XX) holatiga ko'ra har qanday qarz (asosiy qarz va/yoki foizlar) bo'yicha muddati o'tgan to'lovlar
Boshqa omillar (shu jumladan qarz oluvchining moliyaviy holati va pul oqimlari)	- Moliyaviy natijalardagi noxush o'zgarishlar; - Qarz oluvchining moliyaviy ahvoli umuman qoniqarli bo'lsa-da, kelajakda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan moliyaviy qiyinchiliklar alomatlari mavjud; - Qarzni to'liq so'ndirish mumkin, lekin kafolatlanmagan; kreditni qayta tarkiblashtirish ehtimoli bor; dastlab belgilangan so'ndirish shartlari bajarilmasligi mumkin; - Qarz oluvchining sof operatsion pul oqimi barqaror, biroq uning qarzдорlikka o'z vaqtida xizmat ko'rsatish uchun yetarliligiga shubhalar mavjud.

Izoh: DPD (muddati o'tgan kunlar) oylik kredit portfellaridagi muddati o'tganlik belgisi (past due flag) asosida hisoblanadi.

Qiymatsizlanish bosqichlari bo'yicha tasniflash – 1-bosqich triggerlari

1-bosqich triggerlari	Ko'rib chiqilishi kerak bo'lgan mezonlar
DPD = 0	Tahlil sanasida (01.01.20XX) va tahlil qilinayotgan davrda asosiy qarz va/yoki foizlarni to'lash bo'yicha muddati o'tgan qarzдорlikning mavjud emasligi.
Boshqa omillar (jumladan, qarz oluvchining moliyaviy ahvoli va pul oqimlari)	- Qarz oluvchining moliyaviy ahvoli barqaror; barcha asosiy moliyaviy ko'rsatkichlar ruxsat etilgan me'yorlar doirasida; qarz oluvchining kredit bo'yicha majburiyatlarini to'liq bajara olish qobiliyatiga shubha yo'q; - Qarz oluvchining sof operatsion pul oqimi qarzдорlikka xizmat ko'rsatish uchun yetarli yoki qarz oluvchi to'lov kunigacha pul mablag'larini jamg'arish imkoniyatiga ega.

Tasniflash qiymatsizlanishning minimal triggerlarini hisobga olgan holda aniqlanadi. Agar 3-bosqichning bir yoki bir nechta triggeri mavjud bo'lsa, aktiv 3-bosqichga kiritiladi. Agar 3-bosqich triggerlari mavjud bo'lmasa, lekin 2-bosqich triggerlari aniqlansa, aktiv 2-bosqichga kiritiladi. Agar 2 va 3-bosqich triggerlari mavjud bo'lmasa, aktiv 1-bosqichga kiritiladi.

Qarz oluvchining moliyaviy ahvolini baholash uchun foydalaniladigan formulalar

Ko'rsatkich	Formula
Yalpi marja, %	Yalpi foyda / Tushum
Operatsion marja, %	Operatsion foyda / Tushum
Sof marja, %	Sof foyda / Tushum
DSCR (qarz va foizlarni qoplash)	$(\text{Operatsion foyda}) / (\text{Qisqa muddatli qarz majburiyatlari} + \text{To'lanishi lozim bo'lgan foizlar})$
Sof qarz / Operatsion foyda	$(\text{Qisqa muddatli} + \text{Uzoq muddatli qarz majburiyatlari} - \text{Pul mablag'lari}) / \text{Operatsion foyda}$
Qarz/tushum	$(\text{Qisqa muddatli} + \text{Uzoq muddatli qarz majburiyatlari}) / \text{Tushum}$
Joriy likvidlilik	Jami aylanma aktivlar / Jami qisqa muddatli majburiyatlar

kelishuvchilar: D.Khakimov, K.Karimov, N.Rakhmonov

<https://hujjat.brb.uz/?pin=pQ17oD66&id=43983b08-1649-4f7b-ac65-0bd53266e40d>